

ИВАН ЧИГРИНАВ

ЩАСТЛИВО МЯСТО

Тази година пролетта като че ли започна твърде рано. В началото на март снегът почерня и под него започна да жвака вода. Кажи-речи, над самата земя надвиснаха сякаш напоени с вода облаци. Привечер над селата се стелеше нещо като дим, нещо като мъгла. Духаше хаплив, влажен и стремителен вятър. За няколко дни ледът покрай бреговете на реките се разтопи. Изглеждаше, че всеки момент ще започне ледоходът. Но неочаквано се застуди и пролетта отначало се поуспокои, после като че ли съвсем заспа — може би не ѝ стигнаха силите да надвие снежните преспи, може би най-сетне разбра, че е прекалила и избързала — не ѝ е дошло времето. Снегът, кажи-речи, за една нощ се покри с лъскава коричка. Ледът в реките стана крехък, не можеш да стъпиш на него. Небето отново се очисти от тежките облаци, издигна се над земята и стана високо. Почернелите пътища престанаха да вдигат пара, стегнаха се. А изобщо пътищата — такива, каквито си ги представят хората — се развалиха: през плитководните реки, по които нямаше постове, вече не можеше да се мине нито с каруца, нито с камион; малцина се решаваха да ги прекосят дори пеша. Не беше за завиждане нещастникът, останал в такова време някъде отвъд реката. Разкаляните пътища обикновено се

задържат за дълго и тогава не ти остава нищо друго, освен да седиш и да чакаш.

Но аз няхах време за чакане, отдавна вече, още преди няколко дни, трябваше да се върна в града. А не можех. Отначало се надявах, че ледът скоро ще се стопи и ще ме прекарат през реката с лодка, а аз после сам ще си стигна до гарата — дори пеша, ако не ми провърви да се кача на някоя кола. С една дума, през първите дни, след като започна пролетта, все още имаше надежда. После, когато изведнъж застудя и над земята отново взеха да летят снежинките, и тази надежда изчезна. Единственото нещо, което сторих, беше да се преместя по-близо до реката — отидох при един познат училищен прислужник и всяка сутрин, когато той се канеше да пали печката, отивах с него в училището, за да се обаждам оттам по телефона в колхозите и совхозите — или докъдето имаше телефон. Мислех си, че все ще се намери някой да има работа в същата посока. Всички деликатно ми съчувстваха, но за помагане — не ми помогнаха. И аз не можех да се начудя: в това междуречие, където бях попаднал по служба, живеят толкова много хора как така нито един да няма работа отвъд реката? А хората си гледаха работата и сякаш съвсем не забелязваха, че времето така се е променило. Напротив, аз постепенно започнах да се досещам, че те вероятно не бяха повярвали на ранната пролет — каква ти пролет в началото на март? И все пак отърва ме един познат лесничей. Оказа се, че било дошло време за получаване на заплатите и в лесничейството очакваха счетоводителя от горското

стопанство. Горските се бяха съгласили да го прекарат през реката.

— Същевременно ще прехвърлим и вас на другия бряг — обеща ми лесничеят. — Счетоводителят ще стигне до реката с камион и ще продължите с него. С една дума, елате в лесничейството.

На другия ден, преди още хубаво да се разсъмне, аз бях в лесничейството. Лесничеят, пълен, червендалест и плещест мъж на около четиридесет години, вече седеше в обкована шейна и едва сдържаше с поводите младата, сякаш гланцирана кобила, която нямаше търпение да стои нито миг в стърките. Аз също се качих в шейната и още не бях престанал да се намествам на сеното, когато кобилата неочаквано потегли, изви шия и ни понесе по пътя, който обикаляше покрай голяма овощна градина, после лъкатушно слизаше от хълма и през моста излизаше на широкия път, ограден от двете страни със стари брези, останали вече без върхове. Кобилата пъргаво сечеше с подковите си младия лед, а под плазовете хрупкаше снежната кора.

Пътят беше равен, без дупки и трапове, водата в коловозите беше замръзнала през последните дни и охранената кобила, почувствувала се на свобода, тичаше леко и красиво мяташе предните си крака.

Скоро пътят навлезе в борова гора. По дърветата нямаше сняг. Сняг имаше само на земята, но и той беше като боядисан, почти виолетов, и целият надупчен като сипаничав — където бяха падали топки сняг от боровите клони.

Лесничеят вероятно не беше приказлив човек

и ние дълго пътувахме мълчаливо. Едва след като похвалих кобилата, той се обърна към мене и каза:

— Донска е.

Помълча и отново се обади:

— Докараха ни цяло хергеле в горското стопанство някъде от донските степи. Та на мене ми се падна тази. Искрах жребче, но не ми дадох. А с кобила човек не може дълго да се вози.

Шейната изведнъж друсна на завоя, наведе се на една страна, дори вървя няколко метра на един плаз, но лесничетъ успя веднага да спусне крак и не ѝ позволи да се обърне. Кобилата усети, че с нас нещо се случи, спря като закована и някак си разумно изви към нас покритото си със скреж око. Лесничетъ дори се засмя от учудване:

— Бива си я! Друга щеше да се подплаши, а тази. . . Цял кон! — Той блъсна шейната и каза: — Даже жалко ще бъде. . . Но можеш ли я уварди от жребците? — Това прозвуча така, сякаш лесничетъ каза: «Можеш ли я уварди от вълците?»

След час и половина прекосихме гората и влязохме в едно село. Там ни посрещна червеноброд горски с жълти кожени ногавици. Той свали от главата шапката си, подобна на старо бомбе, някак смешно се поклони, без да ни гледа, и в движение пъргаво скочи на плазовете отзад, като се вкопчи с почервенелите си от студа ръце за високия полегат заден капак на шейната. Когато най-сетне стигнахме до реката, там вече всичко беше готово за преминаването: през цялата река, ако не се смятат стопените вече брегове, ледът беше изсечен,

за да може да мине лодката. Камионът съ-
счетоводителя още не беше пристигнал. Гор-
ските — на отсамния бряг, те бяха десетина
души — седяха около огъня на купчина слама
и пушеха, но щом видяха лесничея, веднага
станаха, започнаха да идват при него и да се
здрависват, като хвърляха към мене любо-
питни погледи, в които можеше да се прочете
едновременно и завист, и ревност.

Лесничеят попита:

— Няма ли го още нашия Пятричанка?

— Нещо го няма — отвърна за всички съ-
щият онзи червенобрад горски с жълтите но-
гавици.

Някой хвърли слама в огъня. Тя запуши с
бял дим, после изведнъж пламна и взе да по-
червенява пред очите ни.

Всички — и горските, и ние — застанахме
около огъня, като протягахме ръце към него
и извърщяхме лица.

До брега в големия прорез полека се кла-
тушкаше дъсчена лодка, изкалафатена и за-
смолена.

Но счетоводителят пристигна към обед. Мен
горските ме прехвърлиха на другия бряг едва
след като видяха камиона на горското стопан-
ство. Младият мършав шофьор, който дори не
излезе от кабината, кой знае защо, не чака да
прехвърлят счетоводителя, а бързо обърна
камиона.

— И вие ли искате да пътувате? — попи-
та той.

— Аха, до гарата — казах аз.

— Тогава не сме в една посока. — Дор
понечи да затвори вратата на кабината, но

размисли и почна с такъв тон, сякаш ми се извиняваше: — Пътният ми лист е. . . за Чериковското горско стопанство. А това е в съвсем друга посока. Така че. . . — Най-сетне той хлопна вратата, поседя известно време в кабината и отново подаде глава: — А вие на коя гара искате да идете? Може би ви е все едно на коя?

— Само да е гара — тъжно се усмихнах аз. — Оттам все някак ще стигна. . .

— Добре, качвайте се. — Шофьорът дружелюбно ми кимна с глава.

Отначало пътувахме по полски пътища и шофьорът все се мръщеше, когато заобикаляше замръзналите локви, но след около четиридесет километра излязохме на шосето и шофьорът се развесели, взе да си подсвирква някаква мелодия, и аз, уморен от клатушкането по грапищата, тук на равния път изведнъж започнах да дремя.

Когато най-сетне шофьорът отби встрани и спря камиона, слънцето, което вече се показва, висеше над гората, която се виждаше далече от лявата страна на шосето. Отпред беше Сож. До него ни оставаха може би още около двеста метра, но до моста не можеше да се стигне: на шосето един до друг стояха камиони.

— Задръстване — въздъхна шофьорът, почеса се под шапката и ми намигна. — Но изобщо, където има задръстване, търси наблизо бутилка. Вие поизлезте тук, поразтърпете се, впрочем тук има и чайхана, е-е-ето я, а аз ще ида да видя от какво е това задръстване.

Известно време се разхождах около камиона и все гледах дали не идва шофьорът. Но той не

бързаше. Камиионите на шосето не мърдаха. А пък и огладнях, и не издържах, направих така, както ме посъветва шофьорът — отидох в чайханата. Това беше най-обикновена закусвалня, каквито има много по големите пътища, с бюфет, където зад изпъкналото стъкло са наредени пържена балтийска селда и салата, с квадратен прозорец, почти колкото цялата стена, откъдето готвачите подават на сервитьорките гулашите, и, разбира се, със странична стая — мъничко салонче с шест-седем масички. В закусвалнята имаше много хора, изглежда, повечето бяха шофьори от камиионите, които стояха на опашка на шосето, и аз вече исках да се върна, когато съгледах чак в дъното едно свободно място. Отидох, седнах, без да питам, и помолих сервитьорката да ми донесе второ и чай. На масата седяха трима: единият беше навярно шофьор, вторият може би също като мене пътник, а третият снажен моряк с едра бръсната глава. Скоро първите двама си свършиха яденето, платиха на сервитьорката и излязоха. На масата останахме само ние двамата. Аз взех да се заглеждам по малко в съседа си. На вид той беше на около тридесет и седем години, с едър кокал и открито лице. Носеше морски кител от ръкавите на който се показваха белоснежните маншети на копринена риза, зелени ватени панталони, напъхани в черни валенки. Шинелът му, също моряшки, беше сгънат надве върху облегалката на стола и кончетата му блестяха. Леко примижалите му кестеняви очи ми се сториха уморени. Той се чувствуваше на масата спокойно като у дома си.

Най-сетне сервитьорката донесе на алуминиевия си поднос гулашите и остави чиниите на масата. Мъжът почака сервитьорката да си отиде и извади като заговорник от ватените си панталони бутилка коняк. Погледа я малко.

— Пий с мене, другарю — каза той и наля две пълни чаши.

Поканата беше неочаквана и аз се смутих.

— Човек на път не може да мине само с чай — усмихна се той и ме погледна в очите, погледът му беше мек и приятен, сякаш отдавна ме познаваше.

И ме хвана срам да му откажа.

Постепенно се заприказвахме.

Чаренда — така се казваше новият ми познат — след демобилизацията (във флота той стигнал до капитан-лейтенант) две години плавал на параход по Волга.

— А сега се преместих тук. Ще плавам по Сож. — Той остави на пода празната бутилка, отмести настрани чиниите и сложи лакти на масата, като подпря с юмруци бръснатата си брада. — Вчера бях в Гомел, в параходството, там ми дадоха кораб, ще вземам на борда по двадесетина души. Чакам да почне плавателният сезон.

— На Волга вероятно е било по-просторно! А Сож. . . Какво ви накара да си смените мястото?

Морякът кимна с глава:

— Може би ще пийнем още, а? Наистина коняк вече няма. От Гомел нося тази бутилка. Мислех си, ще я изпия с новите си познати. Но още не съм успял да си намеря познати. Ти, другарю, си първият.

— Не, не бива.

— Защо, другарю?

— Чака ме още много път — престорено въздъхнах аз.

Чаренда недоверчиво ме погледна, но махна с ръка.

— Добре. Тъй или иначе, човек не може всичко да изпие. На север посвикнах малко с пиенето. Сега вероятно ще трябва да отвиквам.

Закусвалнята беше пълна с шумни човешки гласове, хората влизаха и излизаха, но, който знае защо, никой не седаше при нас.

Чаренда разкопча яката на китела и също като певец помасажира с пръсти кожата на шията си.

— М-да, Волга, Сож. . . — каза той. — Питаш ме защо? Разбира се, не съм си сменил мястото заради някакво провинение. А този ваш Сож не го познавам от днеска. . . Той вървеше подире ми като призрак. Зная го най-вече от сънищата си.

Стори ми се, че за момент човекът нещо се ядоса.

— Може би тук някъде живее дъщеря ми. . . ако, разбира се, е жива. . . Та, значи, дойдох да я намеря.

И почна да ми разказва.

— Не съм бил всякога моряк. Във флота попаднах после. Чак през четиридесет и втора, когато воювах на Карелския. А най-напред служих в Лапичи, в мотомеханизирания полк. Това е тук, наблизо, ако знаеш, зад Асиповичи. По-рано там имаше кавалерия, но малко преди войната '«червените казаци» бяха качени на коли.

Чаренда стисна юмрук и, който знае защо, дълго го гледа, сякаш го изучаваше, после потърка с връхчетата на пръстите пълната си длан и вероятно от вътрешно вълнение срамежливо се усмихна.

— Изпратиха ме в Лапичи като младши политически ръководител, защото завърших военно-политическо училище. В Лапичи ми хареса — военното градче беше добро, наблизко имаше язовир. В неделя можеш да отидеш и в града — ако щеш, в Асиповичи, ако щеш, в Бобруйск. Скоро доведох и семейството си. Дадоха ни квартира. Жена ми беше учителка, но все още не работеше в училище, гледаше малката — дъщеря ни тогава не беше навършила и две години. Та спомням си тогавашния наш живот и си мисля: разправят, че било тъжно да се живее във военно градче, а на нас не ни беше тъжно. Това са вече минали работи, жена ми я няма, но за нищо не мога да се упреква — бях справедлив към нея и тя всичко вършеше така, че да не ни е срам дори от самите нас. Ще се похваля, добра жена ми се беше случила и затова животът ни беше такъв. Ето виж, другарю. . .

Морякът измъкна от страничния джоб кожен портфейл, извади от него пожълтяла по краищата снимка и ми я подаде през масата.

— Красива е — казах аз.

— Красива — тихо въздъхна той.

От снимката ме гледаше млада къдрокоса жена с тънки черти на лицето. Всичко у нея беше правилно освен може би малко високото чело. Но изразителните ѝ очи, които гледаха леко насмешливо, поне така ми се стори тогава,

изпод вежди, заличаваха и тази, май единствена неправилност на лицето ѝ.

Аз дълго гледах снимката, най-после му я върнах и отново казах:

— Красива е. . .

— И дъщеря ми прилича на нея.

Той също дълго не свали очи от снимката на жена си. После грижливо я сложи в портфейла.

— Аз обаче не видях как е загинала жена ми. Разказаха ми познати. Тук, край Сож, ги бомбардирани, когато през четиридесет и първа година пътували от Лапичи с коли. Евакуирали се. Ние тогава тръгнахме от военното градче на запад още същия ден, когато започна войната, а жените почнали да ги евакуират после, без нас. Разбира се, и моите тръгнали на изток. Но тук някъде, на Сож, фашистите бомбардирани тяхната колона. Дори не знаех точно къде е станало това. Тогава малцина от познатите ни останали живи, но аз все пак намерих шофьора на колата, с която пътували моите. Веднага след войната. И той ми разказа. Той лично видял, че жена ми била убита от парче снаряд, а дъщеря ми останала жива. Прибрал я тогава от шосето някой от местните жители. Значи, дъщеря ми трябва да живее някъде тук. Така си мисля. Невъзможно е да е сред хора и да се загуби. Изпращах аз писма да я търся, но нищо утешително не получих. И ето че сега пристигнах и аз.

Чаренда се размърда на стола и протегна крака под масата.

— Ти прощавай, другарю, че ти разказвам така — въздъхна той. — Това вече е като бо-

лест. когато човек дълго ходи по доктори, разказва на всички, макар че може би не за всекиго е интересно. Но аз, другарю, съм си поставил задача да намеря дъщеря си. Усеща сърцето ми, че тя живее някъде тук сред добри хора. И затова смених Волга със Сож, моторния кораб с малкото олющено параходче, на чиято палуба истинският моряк, право казано, се срамува даже да стои. Но ще дочакам да се размръзне реката и ще застана на кормилото. Невъзможно е тя поне веднъж да не се качи на моето параходче. Не, невъзможно е. Тук наблизко няма железница. Има само един път — по Сож. А аз ще позная дъщеря си веднага. Тя още тогава така приличаше на майка си!

— Непременно ще намерите дъщеря си — казах аз.

— И ти ли смяташ така, другарю? — сякаш не повярва на думите ми Чаренда.

Аз разперих ръце — другояче не може да бъде.

— Слушай, другарю, ами ти ела тук, да речем, още това лято. А може би и веднага щом се стопи ледът, а? Ще ходим за риба. . .

Обещах му и се сбогувахме — слънцето вече залязваше, заливайки прозорците с плаха позлата. Но нито същото лято, нито следващото се срещнах с Чаренда. Постепенно започнах да забравям и него, и ранната пролет, която неочаквано ме завари в междуречието.

Случи ми се да плавам с параход по Сож чак след няколко години. И тогава отново чух за Чаренда. Някъде между Карма и Славгород малкият речен параход, който вдигаше покор-

ни вълни от себе си до бреговете, изведнъж неочаквано даде с всичка сила три дълги изсвирвания. Ехото се понесе над реката, пръсна се през лъките към огрените от слънцето борови гори и там немощно заглъхна.

Младият механик, който тъкмо в този момент се изкачи на палубата, потърка доволно ръце и широко се усмихна:

— Щастливо място! . . . За нашия кораб е щастливо. И затова го поздравяваме със сирената. Така е винаги: и когато отиваме нагоре, свирим, и когато се връщаме. Нашият капитан гук намери дъщеря си. Още от войната я търсеше и я намери. Точно на това място я позна.

— А как е презимето на вашия капитан? не се сдържах аз.

— Чаренда — отвърна механикът.

— Чаренда. . . Да, разбира се, че е Чаренда! — възкликнах аз.

Механикът учудено ме погледна.

— И вие ли го познавате? Но Сяргей Васильевич е на почивка. Замина на юг. И Наташа отведе със себе си — каза механикът.

А аз съжалих, че не мога да стисна ръката на капитана и да го видя как изглежда щастлив